ZBIERKA ZÁKONOV
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Ročník 2024

Vyhlásené: 10. 12. 2024 Vyhlásená verzia v Zbierke zákonov Slovenskej republiky

**Obsah dokumentu je právne záväzný.**

**341**

**NÁLEZ**
**Ústavného súdu Slovenskej republiky**
PL. ÚS 18/2020-31
**V mene Slovenskej republiky**

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana a sudcov Miroslava Duriša, Libora Duľu, Ladislava Duditša, Rastislava Kaššáka, Miloša Maďara, Petra Molnára, Petra Straku, Ľuboša Szigetiho, Roberta Šorla (sudca spravodajca) a Martina Vernarského o návrhu **Krajského súdu v Trnave** na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky o súlade ustanovenia § 61 ods. 5 písm. b) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov s Ústavou Slovenskej republiky takto

**r o z h o d o l :**

1. Ustanovenie § 61 ods. 5 písm. b) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov **nie je v súlade** s čl. 1 ods. 1 a čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.
2. Vo zvyšnej časti návrhu **n e v y h o v u j e .**

**O d ô v o d n e n i e :**

**I.**
**Návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov**

1. Ústavnému súdu bol 9. decembra 2019 doručený návrh Krajského súdu v Trnave (ďalej len „krajský súd“) na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade § 61 ods. 5 písm. b) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) s čl. 1 ods. 1, čl. 19 ods. 2 a čl. 35 ods. 1 ústavy.
2. Podľa § 61 ods. 5 písm. b) Trestného zákona *súd uloží trest zákazu činnosti na doživotie, ak odsudzuje páchateľa za trestný čin usmrtenia podľa § 149 ods. 4 alebo 5 Trestného zákona, ktorého sa dopustil ako vodič dopravného prostriedku*, pričom podľa § 149 ods. 4 Trestného zákona*odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchateľ potrestá, ... ak ako vodič dopravného prostriedku spôsobí v stave vylučujúcom spôsobilosť vykonávať takú činnosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, inému z nedbanlivosti smrť*, a podľa § 149 ods. 5 Trestného zákona*odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchateľ potrestá, ak takýmto činom spôsobí z nedbanlivosti smrť dvoch alebo viacerých osôb.* Ustanovenie bolo prijaté zákonom č. 313/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, ktorý nadobudol účinnosť 1. novembra 2011. Išlo o nepriamu novelu Trestného zákona na základe pozmeňujúceho a doplňujúceho návrhu 20 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení

neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, odôvodneného potrebou prísnejšieho potrestania páchateľov trestných činov – vodičov dopravného prostriedku pod vplyvom alkoholu.

3. V trestnom konaní vedenom na krajskom súde je páchateľka obžalovaná z trestného činu podľa § 149 ods. 4 Trestného zákona, ktorého sa mala dopustiť tak, že pod vplyvom alkoholu ako vodička motorového vozidla spôsobila v júni 2017 dopravnú nehodu, pri ktorej bol usmrtený cyklista. Páchateľka skôr nebola trestaná a v roku 2013 sa dopustila dvoch menej závažných priestupkov.

4. Krajský súd uvádza, že zákon môže formulovať trestnú politiku, no nie absolútne, keďže trest musí byť primeraný k povahe, okolnostiam a následkom trestného činu. Individualizácia trestu slúži jeho primeranosti. Len primeraný trest je spravodlivý. Exemplárne trestanie je neprípustné. Napadnuté ustanovenie je neprimerané, keďže všeobecný súd obligatórne uloží trest zákazu činnosti na doživotie aj u páchateľov, u ktorých šlo o exces v ich konaní. Neprimeranosť vyplýva aj z toho, že uložený trest zákazu činnosti nemožno vykonať, zahladiť a ani od jeho výkonu nemožno podmienečne upustiť. Zákaz viesť motorové vozidlo závažne obmedzuje život odsúdeného, a tak neprimerane zasahuje do jeho súkromného a rodinného života.

5. Krajský súd ďalej poukazuje na prejav neprimeranosti trestu v podobe nemožnosti jeho vykonania ako základného predpokladu na jeho zahladenie, a teda na odstránenie nepriaznivých dôsledkov odsúdenia. Krajský súd zdôrazňuje, že odsúdení sa po výkone trestu snažia zaradiť do bežného života, aby si vytvorili dôstojné podmienky pre život. Bezúhonnosť je vyžadovaná v mnohých povolaniach a funkciách a predstavuje aj jednu z podmienok podnikania.

6. Pri uložení doživotného trestu zákazu činnosti však zahladenie odsúdenia nebude nikdy možné, keďže trest sa vykoná až smrťou odsúdeného. Neprimeranosť ustanovenia spočíva aj v nemožnosti žiadať o podmienečné upustenie od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti. Preto nie je priestor pre súdny prieskum toho, či trest zákazu činnosti splnil svoj účel a došlo k náprave páchateľa. To sa pri osobe, ktorá pred spáchaním trestného činu viedla bezúhonný život, dá predpokladať. Preto je nežiaduce, aby v právnom poriadku neexistoval mechanizmus, prostredníctvom ktorého dôjde k preskúmaniu toho, či u odsúdeného na trest zákazu činnosti na doživotie nenastali zmeny, ktoré eliminujú jeho nebezpečnosť.

## II.
## Stanoviská Národnej rady Slovenskej republiky a vlády Slovenskej republiky

7. Národná rada uviedla, že každý zásah do ústavných práv musí vychádzať z princípu proporcionality a právna norma môže obmedzovať základné práva a slobody len nevyhnutne na dosiahnutie sledovaného cieľa. Podľa národnej rady bezpečnosť na cestách, zamedzenie vedenia vozidiel pod vplyvom alkoholu a s tým spojená snaha chrániť život je sférou, v ktorej je potrebné akceptovať prísnejší postup. Právna úprava sa môže javiť ako príliš prísna, má však zabrániť recidíve páchateľov závažných trestných činov. Podľa národnej rady je právna úprava proporcionálna. Ďalej však pripúšťa, že povinnosť uložiť výlučne trest zákazu činnosti na doživotie neumožňuje individualizáciu trestu a núti súd mechanicky uložiť doživotný trest. V závere národná rada uvádza, že princíp jedenkrát a dosť, nemožnosť podmienečného upustenia od výkonu zvyšku trestu a zahladenia odsúdenia je najproblematickejším prvkom úpravy. Preto možno predpokladať, že ústavný súd rozhodne, že napadnuté ustanovenie nie je v súlade s ústavou. Vláda Slovenskej republiky, zastúpená Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, sa napriek výzvam k návrhu nevyjadrila.

## III.
## Posúdenie dôvodnosti návrhu

### III.1. K použiteľnosti čl. 1 ods. 1, čl. 19 ods. 2 a čl. 35 ods. 1 ústavy:

8. Z čl. 49 ústavy vyplýva, že ústavné právo plne ponecháva reguláciu trestných noriem na zákon. Trestný zákon ustanovuje, aké konanie je trestným činom a aký trest sa má za takéto

protiprávne konanie uložiť. Zákonodarca prostredníctvom noriem trestného práva disponuje najciteľnejšími a najprísnejšími prostriedkami štátneho donútenia, ktoré, prirodzene, zasahujú do základných práv a slobôd. Preto zákonodarca musí voliť také prostriedky, ktoré budú v súlade so základnými právami a slobodami. V právnom štáte v zmysle čl. 1 ods. 1 v spojení s čl. 13 ods. 4 ústavy je potrebné pri obmedzovaní základných práv a slobôd dbať na ich podstatu a zmysel, pričom obmedzenia musia byť použité na stanovený cieľ. Princípom demokratického právneho štátu (čl. 1 ods. 1 ústavy) je suverenita ľudu. Rovnako však z čl. 1 ods. 1 ústavy vyplýva princíp úcty k základným právam a slobodám. Právny štát musí uznávať základné práva a slobody, ochraňovať ich a vytvárať právne normy v súlade so základnými právami a slobodami. Výkon zákonodarnej moci je v právnom štáte podriadený princípu primeranosti (čl. 13 ods. 4 ústavy). Zákonom vytvorené skutkové podstaty trestných činov a tresty musia byť primerané. Nie každé protiprávne konanie musí byť trestným činom a každý trest musí byť primeraný.

9. Z čl. 1 ods. 1 ústavy vyplýva požiadavka uprednostňovania materiálneho chápania právneho štátu pred formálnym právnym štátom. Zákonné normy musia byť proporcionálne a primerané ich účelu a dôsledkom z nich vyplývajúcich pre adresátov (PL. ÚS 17/99, PL. ÚS 44/99, PL. US 3/00). Sankcie vyplývajúce z noriem trestného práva musia byť pre páchateľov trestných činov proporcionálne a primerané dôsledkom z nich vyplývajúcim. Koncepcia materiálneho chápania právneho štátu kladie dôraz na obsahovú a hodnotovú kvalitu právnej normy, ktorá má zaistiť primeranosť prostriedkov (PL. ÚS 22/06). Trest ako druh sankcie má byť úmerný stupňu závažnosti trestného činu pre spoločnosť, má byť individualizovaný a diferencovaný vzhľadom na charakter spáchaného činu a osobu páchateľa. Pri ukladaní trestu je potrebné hodnotiť jeho účelnosť a primeranosť. Ústavný súd pri posudzovaní súladu asperačnej zásady s čl. 1 ústavy zdôraznil, že sudcovská individualizácia trestu zohráva významnú úlohu v rámci požiadavky primeranosti trestu (PL. ÚS 106/2011). Nielen pri treste odňatia slobody, ale aj pri treste zákazu činnosti je nevyhnutná primeranosť a individualizácia trestu. Z toho vyplýva nevyhnutnosť posúdenia namietaného ustanovenia z pohľadu čl. 1 ods. 1 ústavy.

10. Právo na súkromný život podľa čl. 19 ods. 2 ústavy zahŕňa nielen intímnu sféru jednotlivca, ale aj jeho právo nadväzovať a rozvíjať vzťahy s vonkajším svetom prostredníctvom bežných ľudských činností. Ochrana súkromia jednotlivca zahŕňa sociálne, kultúrne a iné spoločenské vzťahy (I. ÚS 13/2000). Rozsah pôsobnosti ústavou bližšie nedefinovaného základného práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života možno určiť len v porovnaní s ostatnými hodnotami, ktoré v čl. 14 až čl. 25 ústavy chránia základné práva a slobody. Vedenie motorového vozidla je ľudská činnosť súkromnej povahy, ktorá je, prirodzene, regulovaná podústavným právom. Ide o primárne súkromnú činnosť a nemateriálnu hodnotu, ktorej každodenný výkon v súčasných podmienkach určuje kvalitu života jednotlivca. Hoci zákaz viesť motorové vozidlo nikoho nezbavuje života, zdravia, osobnej slobody alebo majetku, ide o opatrenie, ktoré priamo určuje kvalitu súkromného života jednotlivca. Zákaz vykonávať bežnú ľudskú činnosť je zásahom do súkromia jednotlivca. Z toho vyplýva nevyhnutnosť posúdenia namietaného ustanovenia z pohľadu čl. 19 ods. 2 ústavy.

11. To nemožno konštatovať vo vzťahu k posúdeniu súladu namietaného ustanovenia s čl. 35 ods. 1 ústavy, ktorý obsahuje dve odlišné základné práva: slobodnú voľbu povolania a prípravu naň a právo podnikať a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť. Ide o ustanovenie, ktoré je súčasťou hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv, pričom aplikácia namietaného ustanovenia Trestného zákona priamo nevedie k zásahu do týchto základných práv. Každý má právo slobodne sa rozhodnúť, aké bude jeho povolanie a či ho bude vykonávať tak, že bude podnikať. Práva uvedené v čl. 35 ods. 1 ústavy sú typické hospodárske práva, ktoré nemajú presah do všeobecnej slobody konania, ktorá vyplýva z čl. 2 ods. 3 ústavy a ktorá bezprostredne súvisí so základným právom podľa čl. 19 ods. 2 ústavy. Preto nebol dôvod posúdiť súlad namietaného ustanovenia s čl. 35 ods. 1 ústavy a v tejto časti návrhu nebolo vyhovené.

**III.2. Posúdenie súladu § 61 ods. 5 písm. b) Trestného zákona s čl. 1 ods. 1 a čl. 19 ods. 2 ústavy:**

12. Posúdenie primeranosti trestania prešlo vývojom, ktorý bol ovplyvnený spoločenskými zmenami a chápaním účelu trestu, a to bez vzťahu k ústavou vyjadreným hodnotám.

K trestaniu v teórii trestného práva sa pristupovalo a stále pristupuje rôzne. Najstarší prístup vychádza z retributívnych teórií založených na myšlienke trestá sa, pretože bolo spáchané zlo. Trest sa ukladá, pretože si ho páchateľ zaslúži. Účelom trestu je podľa týchto teórií odplata. Ak spáchaním trestného činu vzniklo zlo, ktoré narušilo spoločenský poriadok, je nevyhnutné uložiť trest, ktorý toto narušenie vyrovná, a tým dôjde k navráteniu spoločenského poriadku do pôvodného stavu. Trest je tak odplatou spoločnosti za spáchané zlo a slúži na uzmierenie páchateľa so spoločnosťou.

13. Ako reakcia na negatívne dôsledky, ktoré pri trestaní spôsobovala teória odplaty, sa vytvorili utilitárne teórie trestania. Sú založené na myšlienke, podľa ktorej sa trestá preto, aby nebolo páchané zlo. Tieto teórie považujú za nemorálne, aby bolo zlo oplácané zlom. Trest má slúžiť dosiahnutiu spoločenského cieľa. Zamedziť väčšiemu zlu, ktoré by inak vzniklo, ak by trest nebol uložený. Tieto teórie zdôrazňujú potrebu odstrašenia páchateľa a potencionálnych páchateľov (individuálna a generálna prevencia), elimináciu páchateľa tým, že sa mu odoberú prostriedky na spáchanie trestného činu, nápravu (rehabilitáciu) páchateľa a nápravu vzťahu medzi páchateľom a poškodeným odčinením ujmy poškodenému (restorácia). Vyústením je zlúčenie retributívnych a utilitárnych teórií, ktoré sú spojené s moderným právnym štátom. Spájajú sa pozitívne a odstraňujú negatívne následky oboch teórií s tým, že účelom trestania má byť odplata, prevencia a náprava páchateľa.

14. Teórie trestania však neobsahujú priame prepojenie na ústavnoprávne posúdenie. K tomu treba uviesť, že trestné právo obsahuje dva druhy podústavných noriem. Na strane jednej ide o normy správania. Každá trestná norma reguluje konanie, a preto, prirodzene, zasahuje do základného práva a slobody. Na strane druhej normu, ktorá stanovuje trest za porušenie normy správania. Podstatou trestu je zasiahnuť do základného práva a slobody páchateľa. Každé obmedzenie základného práva a slobody však musí dbať na podstatu a zmysel základných práv a môže sa použiť len na ustanovený cieľ. Osobitne vo vzťahu k trestnému právu si treba uvedomiť jeho účel, ktorý spočíva v ochrane základných práv a slobôd a v ochrane štátu. Trestné právo chráni ústavné hodnoty reguláciou správania, pričom na posilnenie vynútiteľnosti týchto noriem ustanovuje sankcie. Z toho možno vyvodiť, že každá trestná norma, či ide o normu správania, alebo o sankčnú normu, môže byť predmetom posúdenia jej proporcionality. Posúdenie sankčnej normy z pohľadu testu proporcionality však nevyhnutne musí vychádzať z toho, čo je účelom trestu.

15. Trestná sankcia musí byť úmerná a rozumná, teda len v miere nevyhnutnej pre splnenie účelu trestu. To sa vo všeobecnej rovine odráža aj v podústavnom práve. Ako vyplýva z § 34 ods. 1 Trestného zákona, trestné právo vychádza najmä z utilitárnych (relatívnych) teórií trestania. Účelom trestu je ochrana spoločnosti, izolácia páchateľa (eliminačná teória), náprava páchateľa (nápravná teória), generálna prevencia (odstrašujúca teória) a individuálna prevencia, trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchateľa spoločnosťou. Z § 34 ods. 1 Trestného zákona priamo nevyplýva odvetný účel trestu, je však z povahy veci integrálnou súčasťou spôsobu ochrany spoločnosti pred páchateľom trestného činu, a to zabránením mu v ďalšom páchaní trestnej činnosti, ako aj súčasťou individuálnej a generálnej prevencie s nevyhnutným momentom represívneho odstrašenia. V takej súvislosti je zároveň relevantné rozlíšenie trestnoprávnych sankcií na tresty a ochranné opatrenia (§ 31 Trestného zákona), aj keď prvok ujmy na osobnej slobode alebo majetku je prítomný aj pri ochrannom opatrení. Zmyslom aplikácie noriem trestného práva je aj dosiahnutie účelu trestu. Individuálna a generálna prevencia vyjadrujú prostriedky na dosiahnutie účelu. Individuálnou prevenciou sa sleduje to, aby uloženie trestu odradilo páchateľa od opakovania trestnej činnosti. Generálna prevencia spočíva vo výchovnom pôsobení trestu na ostatných. Disproporcie vo vzájomnom vzťahu medzi generálnou a individuálnou prevenciou môžu viesť k nesprávnemu výchovnému pôsobeniu trestu vtedy, keď uložený trest nepovažuje za správny (spravodlivý) ani spoločnosť, ani páchateľ, a to najmä vtedy, ak je trest neprimerane mierny alebo, naopak, neprimerane prísny. Ak trestanie nie je účinné, stráca svoj zmysel a stáva sa len prostriedkom bezúčelnej represie, ktorá na mieru kriminality – protiprávneho konania zasahujúceho do základných práv a slobôd - nemá žiadny vplyv.

16. Preto treba pomerať, či návrhom namietaná, nepochybne z pohľadu čl. 13 ods. 2 ústavy legálne uložená sankcia je vhodná a racionálne prepojená, nevyhnutná a primeraná na to, aby ňou bola vynútená norma správania, ktorá zakazuje vodičovi dopravného prostriedku inému z nedbanlivosti spôsobiť smrť v stave vylučujúcom spôsobilosť viesť motorové vozidlo, aj keď si

ho vodič privodil vplyvom návykovej látky, v čom je, aj keď nie vo vzťahu k finálnemu následku, subjektívne prítomný prvok úmyslu. Sankcia trestu zákazu činnosti viesť motorové vozidlá na doživotie sa z pohľadu individuálnej a generálnej prevencie opätovného spáchania obdobného trestného činu javí vhodne a racionálne prepojená s normou správania, ktorej dodržiavanie si má vynútiť. Či už voči páchateľovi trestného činu, alebo v rámci generálnej prevencie páchania tohto konania, ktorého následkom je nezvrátiteľný zásah do práva na život. Otázkou však je, či takýto trest je nevyhnutný a primeraný na dosiahnutie sledovaného cieľa. To platí osobitne z dôvodu, že trest zákazu činnosti je vedľajším trestom popri treste odňatia slobody, ktorý je v tomto prípade v rozsahu štyroch, resp. siedmich až desiatich, resp. až dvanástich rokov odňatia slobody. Otázkou je, či je doživotný trest zákazu viesť motorové vozidlo nevyhnutný a primeraný.

17. Podľa miery určitosti sa tresty rozlišujú na (i) absolútne určité, keď zákon presne vymedzuje druh aj výmeru trestu [takým je trest podľa § 61 ods. 5 písm. b) Trestného zákona], (ii) relatívne určité, keď zákon stanovuje druh trestu s tým, že výmera sa určuje v rozpätí trestnej sadzby, a (iii) absolútne neurčité, pre ktoré je charakteristické, že zákon neurčito formuluje druh aj výmeru trestu. Európsky súd pre ľudské práva v súvislosti s trestom odňatia slobody na doživotie uviedol, že samotný trest odňatia slobody na doživotie je v súlade s Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), ak je daná možnosť jeho skrátenia. Dohovor síce nezakotvuje právo na skrátenie doživotného trestu, avšak dôležitá je možnosť trest preskúmať a skrátiť (Kafkaris proti Cypru, sťažnosť č. 21906/04, body 97 a 98). Aj keby bol trest odňatia slobody na doživotie vhodný v čase jeho uloženia, s plynutím času sa z neho stáva len chabá záruka spravodlivého a primeraného trestu. Odsúdený na doživotný trest odňatia slobody musí už od začatia výkonu trestu vedieť, čo má urobiť pre prepustenie a za akých podmienok a kedy sa jeho trest prehodnotí. Pokiaľ tieto požiadavky nie sú splnené, je trest už v momente svojho uloženia v nesúlade s čl. 3 dohovoru (Vinter a ďalší proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 66069/09, 130/10 a č. 3896/10). Nedostatkom akéhokoľvek obligatórne uloženého trestu je skutočnosť, že znemožňuje obžalovanému navrhnúť, aby súd pri uložení trestu vzal do úvahy poľahčujúce okolnosti a osobitosti konkrétnej veci (Harkins a Edwards proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 9146/07 a č. 32650/07). V rozpore s ochranou ľudskej dôstojnosti je, ak odsúdený nemá možnosť opätovne po určitom čase získať slobodu (Bundesverfassungsgericht, BVerfGE 187, 45). Aj keď je, samozrejme, rozdiel v obmedzení osobnej slobody uväznením a púhou nemožnosťou legálne viesť motorové vozidlo, možno konštatovať určité prvky obsahového prekrytia oboch súvisiacich sankčných problematík.

18. Otázku nevyhnutnosti a primeranosti trestu zákazu činnosti ako podmienky jeho súladu s čl. 1 ods. 1 a čl. 19 ods. 2 ústavy je nevyhnuté posúdiť s ohľadom na čl. 13 ods. 4, ktorý pri obmedzení základných práv zdôrazňuje ich podstatu a zmysel, a čl. 50 ods. 1 ústavy, podľa ktorého len súd rozhoduje o treste za trestný čin. Je tomu tak z dôvodu, že namietané ustanovenie bez možnosti individualizácie prikazuje všeobecnému súdu povinnosť bez možnosti akéhokoľvek uváženia uložiť trest zákazu činnosti akémukoľvek páchateľovi tohto trestného činu na celý zvyšok jeho života bez možnosti upustenia a zahladenia potrestania. Ide o absolútny určitý trest, ktorého následkom je to, že páchateľ počas svojho života nikdy nebude môcť viesť motorové vozidlo za to, že neúmyselne, no pod vplyvom návykovej látky pri vedení motorového vozidla usmrtil iného. Následok takéhoto trestného činu nie je možné odčiniť navrátením do pôvodného stavu, keďže smrť je nezvratná. Z pohľadu obete ide o nenapraviteľný následok zásahu do základného práva na život.

19. V tejto súvislosti je nevyhnutné posúdiť, aké iné druhy trestov umožňuje podústavné právo všeobecnému súdu uložiť páchateľovi popri uložení trestu zákazu činnosti na doživotie. Posúdenie primeranosti trestu nemôže spočívať len na izolovanom vyhodnotení následkov trestu zákazu činnosti, keď podústavné právo súdu ukladá uložiť trest odňatia slobody ako základný trestnoprávny postih. Popri obligatórnom uložení trestu zákazu činnosti musí byť páchateľovi podľa § 149 ods. 4 a 5 Trestného zákona uložený trest odňatia slobody. Z hľadiska povahy zásahu do základných práv a slobôd vyplývajúcich z uloženia trestu odňatia slobody v kvalitatívnom porovnaní s inými druhmi trestov ide o najvýraznejší zásah postihujúci osobnú slobodu. Z hľadiska individuálnej prevencie ako prostriedku na dosiahnutie účelu trestu smerom k páchateľovi trestného činu usmrtenia pod vplyvom návykovej látky uloženie trestu odňatia slobody predstavuje rozhodujúcu ujmu s nepochybným odstrašujúcim vplyvom nielen na páchateľa, ale aj na ostatných, ktorí by sa podobného protiprávneho konania mohli

dopustiť. Každý, prirodzene, citlivo vníma trest odňatia slobody ako najvýraznejší možný zásah trestnej sankcie do základných práv. Práve trest odňatia slobody spĺňa funkciu sankčnej časti trestnoprávnej normy, ktorá má viesť k upevneniu dodržiavania trestnoprávnej časti normy zakazujúcej nedbanlivostné usmrtenie iného pri vedení motorového vozidla pod vplyvom návykovej látky. Obligatórne uložená doživotná sankcia zákazu činnosti zohľadňuje len represívnu funkciu trestu, a pritom, ako už bolo vysvetlené, kumulovanú.

20. Otázkou je, akú úlohu plní trest zákazu činnosti na doživotie. Účelom trestu zákazu činnosti je páchateľovi priamo zabrániť v ďalšom páchaní trestnej činnosti tak, že mu doživotne nebude umožnené vykonávanie bežnej činnosti vedenia motorového vozidla. Takýto trest na doživotie však neprimerane favorizuje izolačnú funkciu trestu. Páchateľovi je síce potrebné sťažiť podmienky pre spáchanie trestného činu, avšak bez možnosti individualizácie trestu s ohľadom na spôsob spáchania činu, jeho následok, zavinenie, osobu páchateľa, jeho pomery a možnosti nápravy izolačná funkcia úplne popiera nápravnú funkciu trestu. Od doživotného trestu nemožno očakávať ani splnenie jeho výchovnej funkcie.

21. Je potrebné zohľadniť aj neumožnenie podmienečného upustenia od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti, ktoré vylučuje možnosť posúdenia toho, či trest splnil svoj účel spočívajúci v náprave páchateľa. Miera represie sa takto výrazne zvyšuje, aj keď obdobný inštitút je pre trestné právo charakteristický, a to práve pri treste odňatia slobody (vrátane takého doživotného trestu), v podobe možnosti podmienečného prepustenia z jeho výkonu.

22. Ustanovenia § 61 ods. 7 a § 92 Trestného zákona neumožňujú trest doživotného zákazu činnosti zahladiť. Účelom zahladenia odsúdenia je odstrániť všetky nepriaznivé dôsledky jeho uloženia. Ak sa odsúdený páchateľ napravil, bola naplnená nápravná funkcia trestu a na odsúdeného sa hľadí, akoby nebol odsúdený. To má rozmer v spoločenskom živote odsúdeného a v možnostiach jeho uplatnenia v povolaní a podnikaní. V množstve pracovných pozícií sa vyžaduje bezúhonnosť, ktorej predpokladom je zahladenie odsúdenia. Vzhľadom na to, že trest zákazu činnosti na doživotie zahladiť nemožno, na osobu, ktorej bol uložený tento trest, sa do konca života hľadí ako na odsúdeného. Pre kohokoľvek bude mať doživotný trest zákazu činnosti doživotný následok v tom, že sa na neho bude hľadieť ako na odsúdeného. Nemožnosťou zahladenia odsúdenia sa bez splnenia podmienky nevyhnutnosti zvýrazňuje odvetná funkcia trestu. To platí osobitne s ohľadom na to, že aj pri podstatne závažnejších trestných činoch možno odsúdenie zahladiť. V dôsledku doživotného trestu to však pri trestnom čine usmrtenia pod vplyvom návykovej látky nie je možné. Nemožno však dospieť k tomu, že by takýto zásah bol nevyhnutný.

23. Ústavnej zásade primeranosti trestu ako zásahu do základných práv a slobôd slúži jeho individualizácia. Jej naplnenie nie je len úlohou zákona, ale aj súdov, ktoré podľa čl. 50 ods. 1 ústavy rozhodujú o vine a treste, aj keď podľa zákona (čl. 49 ústavy) a pri viazanosti sudcu zákonom (čl. 144 ods. 1 ústavy). Primeranosť a s tým spojená potreba individualizácie trestu v právnom štáte od zákona vyžaduje takú mieru trestu, ktorá súdu umožní uložiť primeraný a individualizovaný trest, a to práve v situácii nevyhnutnej kumulácie s obligatórnym uložením trestu odňatia slobody (§ 34 ods. 6 Trestného zákona, bližšie PL. ÚS 1/2021, bod 76). Obligatórny doživotný trest zákazu činnosti pri akomkoľvek páchateľovi trestného činu usmrtenia podľa § 149 ods. 4 a 5 Trestného zákona túto požiadavku nespĺňa, keďže konštrukcia zákona súdu ako zložke štátnej moci priamo zasahujúcej do základných práv rozhodovaním o vine a treste upiera možnosť individualizovať trest, a to v rámci sankčného súbehu s najprísnejším trestom, ktorým je trest odňatia slobody. Podľa zákona obligatórne ukladaný doživotný trest tak nad primeranú mieru zasahuje do základného práva podľa čl. 19 ods. 2 ústavy. To vedie k rozporu nielen so základným právom podľa čl. 19 ods. 2 ústavy, ale aj k rozporu s čl. 1 ods. 1 ústavy. Z pohľadu potreby trestania ako prostriedku ochrany základných práv a slobôd iných možno cieľ doživotného trestu zákazu činnosti viesť motorové vozidlá dosiahnuť aj šetrnejšími prostriedkami. Preto obligatórny doživotný trest zákazu činnosti popri treste odňatia slobody nie je nielen primeraným, ale ani nevyhnutným zásahom do základného práva podľa čl. 19 ods. 2 ústavy.

24. Vo všeobecnosti možno aj na základe nálezu ústavného súdu označeného v predchádzajúcom bode zhrnúť, že ak je za trestný čin Trestným zákonom ustanovený obligatórny trest odňatia slobody (§ 34 ods. 6 Trestného zákona, materiálne bez určujúceho vplyvu výnimky v závere tohto ustanovenia), ďalší trest v sankčnom súbehu nemá byť, pre ústavný súlad s čl. 1 ods. 1 ústavy v spojení so zásahom do konkrétneho základného práva alebo slobody podľa ústavy,

ustanovený ako obligatórny, ak je zároveň absolútny a zároveň od jeho výkonu, čo je pre posudzovaný prípad, nie je možné upustiť.

25. Aj po vyslovení rozporu namietaného ustanovenia s ústavou možno uložiť páchateľovi podľa § 61 ods. 2 Trestného zákona trest zákazu činnosti viesť motorové vozidlo na jeden až desať rokov. Vzhľadom na principiálny záver vyslovený v predchádzajúcom bode ústavný súd nerozoberá problematiku mimoriadneho zníženia trestu v kontexte osobných pomerov páchateľa a prísnosti trestnej sadzby ustanovenej Trestným zákonom. V tejto, a je na úvahe zákonodarcu, či možno aj vo vyššej trestnej sadzbe vedľajšieho trestu zákazu činnosti môže byť popri uložení trestu odňatia slobody splnená funkcia trestu, ktorý však musí byť proporcionálny a individualizovaný. Takýto prístup trestného zákonodarstva umožní to, že tomu či onému páchateľovi za tých či oných podmienok spáchania trestného činu bude uložený primeraný trest. Obligatórny doživotný trest zákazu činnosti ako kumulovaný trest takým trestom nie je.

26. Podľa § 67 zákona o ústavnom súde pripája sudca Miloš Maďar k tomuto rozhodnutiu odlišné stanovisko, ktoré sa týka výroku, ako aj odôvodnenia rozhodnutia a sudca Peter Straka, ktoré sa týka odôvodnenia rozhodnutia.

**Poučenie:** Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

**V Košiciach 25. septembra 2024**

**Ivan Fiačan**
**predseda Ústavného súdu**
**Slovenskej republiky**

**PL. ÚS 18/2020**

**Odlišné stanovisko sudcu Petra Straku**
**k nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky**
**sp. zn. PL. ÚS 18/2020 z 25. septembra 2024**

1. Podľa § 67 zákona o ústavnom súde pripájam toto odlišné stanovisko k odôvodneniu nálezu pléna ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 18/2020 z 25. septembra 2024, v ktorom ústavný súd rozhodol o nesúlade § 61 ods. 5 písm. b) Trestného zákona s čl. 1 ods. 1 a čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Žijeme v dobe náročnej na logistiku – v dobe, ktorá kladie dôraz na rýchlosť a efektivitu, keď čas sú peniaze. Podstatné je čím menej „strácať" čas. Častokrát je to bez auta takmer (a občas možno aj úplne) nemožné. Množstvo vozidiel na cestách a rýchly spôsob života si však vyberá svoju daň, nie zriedka aj na ľudských životoch. Porušovanie predpisov nie je neobvyklým javom a častokrát je sprevádzané aj jazdou pod vplyvom rôznych omamných látok (vrátane alkoholu). Ak vodič v dôsledku (iste nezodpovednej) jazdy „pod vplyvom" spôsobí smrť, podľa zákonodarcu je nutné takého vodiča potrestať (nielen) doživotným zákazom viesť motorové vozidlo. Platí jedenkrát a dosť. Bez ohľadu na vek, skúsenosti, okolnosti, charakter vodiča a možno inak zodpovedné a príkladné správanie či bezúhonnú minulosť je náprava podľa zákonodarcu nemožná a vodičský preukaz taká osoba viac neuvidí.

3. Plénum ústavného súdu návrhu vyhovelo a nesúlad právnych predpisov vyslovilo, s čím absolútne a bezvýhradne súhlasím a súhlasím aj s odôvodnením nálezu. Napriek tomu som však považoval za nevyhnutné povedať viac – zdôrazniť to, ako negatívne, ba až zničujúco môže uloženie takého trestu pôsobiť na páchateľa v jeho ďalšom živote. Natíska sa otázka, či je taký trest (za každých okolností) primeraný. Už som pomerne známy svojím až nepriateľským postojom k drakonickým trestom (pozri moje odlišné stanovisko vo veci sp. zn. PL. ÚS 3/2024) a takýto trest považujem za jeden z nich.

4. Súhlasím s väčšinovým názorom pléna ústavného súdu v tom, že posudzovanú sankciu bolo potrebné podrobiť testu proporcionality, keďže „*... trestná sankcia musí byť úmerná a rozumná, teda len v miere nevyhnutnej pre splnenie účelu trestu*". Úmernosť a rozumnosť sankcie možno dosiahnuť len tak, že súdy budú mať pri rozhodovaní priestor na individuálne posúdenie okolností konkrétnej veci, pretože práve ignorovanie odlišností môže v konečnom dôsledku znamenať, že uložený trest bude vo výsledku neprimeraný, a preto nespravodlivý. Ako správne argumentoval krajský súd v podanom návrhu – „*... individualizácia trestu je prostriedkom na dosiahnutie primeranosti trestu, pričom len primeraný trest je trestom spravodlivým...*". Pravidlá stanovené zákonodarcom podľa môjho názoru pre tento trest neumožňujú, aby súd pri rozhodovaní prihliadal na konkrétne a individuálne okolnosti prípadu. Pripomínam, že ide o taký trest, ktorý musí byť pri splnení zákonom ustanovených podmienok uložený obligatórne.

5. Mimoriadne zníženie trestu (§ 39 Trestného zákona) je len čiastočným riešením. Skrátenie doživotného trestu totiž v skutočnosti nerieši hlavný problém tohto trestu – a síce to, že ho nemožno opätovne prehodnotiť (Vinter a ostatní proti Spojenému kráľovstvu, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 3. 11. 2022, č. 66069/09 a 2 ostatní). Individuálne okolnosti prípadu podľa mňa v prípade doživotných trestov nevyhnutne musia zahŕňať možnosť ich opätovného prehodnotenia s odstupom niekoľkých rokov. Ak má trest viesť k náprave páchateľa, potom mu nesmieme zobrať nádej. Nádej, že trest raz vykoná, nádej, že sa môže polepšiť, že má zmysel polepšiť sa. Okolnosti prípadu môžu poukazovať na to, že v čase rozhodovania o vine a treste je doživotný zákaz viesť motorové vozidlo trestom primeraným, no s odstupom niekoľkých rokov sa vzhľadom na jeho ďalší život a nápravu môže javiť ten istý trest ako zjavne neprimeraný.

6. Nemožno prehliadnuť skutočnosť, že doživotné tresty v sebe nesú ďalší neodvrátiteľný následok. Takýto trest totiž nemožno zahladiť, keďže sa vykoná až smrťou. Bezúhonnosť je pritom jednou z podmienok vykonávania mnohých povolaní a je aj podmienkou podnikania. Spôsobenie dopravnej nehody v mladom veku tak môže mať pre páchateľa doživotné dôsledky, ktoré však v konečnom dôsledku nemusia nevyhnutne súvisieť so samotnou podstatou spáchaného skutku.

7. Drakonické tresty nenastolia poriadok v spoločnosti – častokrát je to presne naopak. Ako bolo povedané v náleze – „*Ak trestanie nie je účinné, stráca svoj zmysel a stáva sa len prostriedkom bezúčelnej represie, ktorá na mieru kriminality – protiprávneho konania zasahujúceho do základných práv a slobôd - nemá žiadny vplyv.*“. Trest bez nádeje neprináša polepšenie, ale len beznádej, ktorá, naopak, môže viesť k recidíve (akokoľvek formálne zákonodarca zabezpečí, aby tomu tak nebolo). Všetci potrebujeme nádej - aj nezodpovední vodiči.

**V Košiciach 25. septembra 2024**

**Peter Straka**

**sudca**

**PL. ÚS 18/2020**

**Odlišné stanovisko sudcu Miloša Maďara**
**k nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky**
**sp. zn. PL. ÚS 18/2020 z 25. septembra 2024**

1. Podľa § 67 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov pripájam odlišné stanovisko k výroku a odôvodneniu nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 18/2020 z 25. septembra 2024. Ústavný súd v ňom vyslovil, že § 61 ods. 5 písm. b) Trestného zákona („*Súd uloží trest zákazu činnosti na doživotie, ak odsudzuje páchateľa za trestný čin (...) usmrtenia podľa § 149 ods. 4 alebo 5, ktorého sa dopustil ako vodič dopravného prostriedku.*“) nie je v súlade s čl. 1 ods. 1 a čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Kľúčovým argumentom pre vyslovenie nesúladu bolo, že obligatórny doživotný trest zákazu činnosti pri akomkoľvek páchateľovi trestného činu usmrtenia podľa § 149 ods. 4 a 5 Trestného zákona nespĺňa požiadavku primeranosti a s tým spojenej potreby individualizácie trestu, lebo konštrukcia zákona súdu ako zložky štátnej moci priamo zasahujúcej do základných práv rozhodovaním o vine a treste upiera možnosť trest individualizovať, a to v rámci sankčného súbehu s najprísnejším trestom, ktorým je trest odňatia slobody (23. bod z odôvodnenia nálezu).

3. Ústavný súd v nedávnom náleze sp. zn. PL. ÚS 3/2024 (350. a 351. bod z odôvodnenia) zopakoval, že katalóg trestných činov, ako aj katalóg trestov, ktoré sa majú ukladať, patria do plnej kompetencie zvoleného zákonodarcu. Autonómia parlamentu zahŕňa ustanovenie druhov trestov, ich výmery, zásad a spôsobov ich ukladania, resp. zákonodarca prijíma rozhodnutia o tom, či zdôrazní alebo dá do úzadia represiu alebo prevenciu (odvolávajúc sa napríklad na veci sp. zn. PL. ÚS 6/09, časť F, bod 1; PL. ÚS 106/2011, časť V, bod 1; PL. ÚS 5/2017, bod 107). Zákonodarca v tejto sfére disponuje širokou mierou úvahy, do ktorej ústavný súd zasiahne len celkom výnimočne, ak by národná rada primeranosť trestov upravila celkom zjavne neprimerane k ústavným hodnotám. V rámci porovnania bol uvedený prístup ústavného súdu vo veci sp. zn. PL. ÚS 1/2021 (protiústavná nemožnosť konajúceho súdu individualizovať obligatórny trest prepadnutia majetku pri jeho zákonom ustanovenej kumulácii s trestom odňatia slobody) a vo veci sp. zn. PL. ÚS 5/2017 (neústavnosť otvorenej formulácie skutkovej podstaty trestných činov v rozpore s požiadavkou zákonnosti pri trestaní). Nie je preto sporné, či sa právne normy tvoriace katalóg trestných činov a trestov môžu dostať do kolízie s ústavou, lebo odpoveď je v zmysle už uvedeného jednoznačná. Vždy je však nevyhnutné starostlivo skúmať možnosť aplikácie ústavne konformného výkladu, ktorý by mal mať prednosť pred vyslovením nesúladu (napr. sp. zn. PL. ÚS 15/98, PL. ÚS 23/05, PL. ÚS 22/06 alebo PL. ÚS 21/08), a to v kontexte všetkých relevantných častí Trestného zákona.

4. Vo vzťahu k samotnému predmetu konania by si osobitnú pozornosť zaslúžilo venovať sa otázke, aký by mal byť účel trestu v prípade, ak páchateľ v stave vylučujúcom spôsobilosť ako vodič dopravného prostriedku spôsobí smrť inej osoby (§ 149 ods. 4 Trestného zákona), prípadne smrť dvoch alebo viacerých osôb (§ 149 ods. 5 Trestného zákona). Následne by sa malo zvážiť, aké sú adekvátne a primerané prostriedky na splnenie takého účelu. Ústavný súd už vo veci sp. zn. PL. ÚS 3/2024 zdôraznil, že trestnoprávna náuka rozoznáva a popisuje celý rad účelov trestných sankcií. Ide najmä o účel retributívny smerujúci k uloženiu zaslúženého trestu, alebo účel konzekvencionalistický, ktorý sa zameriava na dôsledky trestu. Medzi ne patrí napríklad odstrašenie (teda individuálna a generálna prevencia), rehabilitácia páchateľa (teda jeho výchova, náprava), inkapacitácia páchateľa (teda znemožnenie, zabránenie mu v páchaní ďalšej trestnej činnosti), restorácia (teda obnova, náprava narušených, poškodených vzťahov medzi páchateľom a obeťou i celou spoločnosťou) či odškodnenie obete. V moderných systémoch trestnej justície sa tieto účely obvykle vzájomne kombinujú. Pri ukladaní trestu sa zohľadňuje potreba spravodlivého postihu v reakcii na protispoločenské konanie, ako aj potreba zaistenia bezpečnosti občanov a majetku pred nebezpečnými páchateľmi, dosiahnutie prevýchovy páchateľa (pokiaľ je možná), ako aj zjednanie nápravy po spáchaní trestného činu. Pri ukladaní trestu v konkrétnom prípade však rozličné účely môžu byť vo vzájomnom

konflikte. Ten potom možno riešiť napríklad deklarovaním primárneho účelu, ktorý musí byť naplnený vždy, a na druhej strane účelov podporných (sekundárnych), ktorých dosiahnutie je vhodné, avšak nie za každých okolností a v plnej miere nevyhnutné (napr. nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 4503/12 z 11. júna 2014, bod 24). Z uvedeného vyplýva, že účel trestu nie je iba jeden, tobôž nie je všeobecný a treba ho hľadať v každom jednom prípade predovšetkým s ohľadom na povahu a závažnosť trestného činu, jeho následky či okolnosti jeho spáchania alebo osobu samotného páchateľa. Odpoveď na tieto otázky nález ponúka len vo veľmi obmedzenej miere.

5. Na ďalšiu pre mňa podstatnú otázku, či Trestný zákon umožňuje prostredníctvom zákonných limitov sudcovskej úvahy primeranou mierou individualizovať trest zákazu činnosti na doživotie, je potrebné pozornosť zamerať predovšetkým na inštitút mimoriadneho zníženia trestu upravený v § 39 Trestného zákona. Predmetné zákonné ustanovenie normuje, že ak súd vzhľadom na okolnosti prípadu alebo vzhľadom na pomery páchateľa (ktoré sú na rozdiel od okolností prípadu hodnotené bez ohľadu na povahu a závažnosť trestného činu vzhľadom na skutočnosť, že sa hodnotí osoba ako objekt trestu) je toho názoru, že by použitie trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom bolo pre páchateľa neprimerane prísne a na zabezpečenie ochrany spoločnosti postačuje aj trest kratšieho trvania, možno páchateľovi uložiť trest aj pod dolnú hranicu trestu ustanoveného Trestným zákonom. K trestu zákazu činnosti sa citované zákonné ustanovenie *expressis verbis* hlási v § 39 ods. 3 písm. f) Trestného zákona, z čoho možno nepochybne usúdiť (okrem samotného názvu tohto hmotnoprávneho inštitútu, ktorý odkazuje všeobecne na možnosť mimoriadneho zníženia trestu), že je na prejednávaný prípad aplikovateľné. Už táto okolnosť *ipso facto* znižuje presvedčivosť argumentu väčšiny pléna o nemožnosti individualizácie trestu zákazu činnosti v zmysle napadnutého ustanovenia, keďže túto možnosť Trestný zákon pri mimoriadnom znížení trestu (nie iba trestu odňatia slobody) výslovne za určitých podmienok pripúšťa. Kumulácia s trestom odňatia slobody v tomto ohľade nepredstavuje zásadný argument, ktorý by bol významovo spôsobilý oslabiť tento záver. Ten totiž rozhodujúcim spôsobom „vstupuje do hry“ (a to aj podľa logických dôsledkov väčšinového názoru pléna; na porovnanie napríklad aj nález vo veci sp. zn. PL. ÚS 1/2021, bod 76) až v čase, keď spolu s trestom odňatia slobody ukladaný absolútny trest (v tomto prípade trest zákazu činnosti na doživotie) je definitívny, t. j. nie je možné ho žiadnym zo zákonom dovolených spôsobov sudcovskou úvahou znížiť. Ako už bolo konštatované, toto nie je uvedený prípad.

6. Intepretačne nevyjasnenými môžu teoreticky ostať (čo ale nemá bezprostredný súvis s predmetom konania v prejednávanom prípade) maximálne limity mimoriadneho zníženia trestu zákazu činnosti. Ustanovenie § 39 ods. 3 písm. f) Trestného zákona predpokladá možnosť po splnení zákonných podmienok mimoriadne znížiť trest zákazu činnosti nie na dobu kratšiu ako šesť mesiacov. Pri treste zákazu činnosti Trestný zákon nerozlišuje (ako to napríklad robí pri treste odňatia slobody) rozličné maximálne limity mimoriadneho zníženia s ohľadom na výšku trestu. Spomína trest zákazu činnosti všeobecne, čo následne ponúka možnosť výkladu, že v tomto smere nie je vylúčené maximálne mimoriadne zníženie ani pri treste zákazu činnosti na doživotie.

7. Ani prípadné výhrady, že inštitút mimoriadneho zníženia trestu nie je namieste v situáciách, pri ktorých ide o kvalifikovanú skutkovú podstatu (v rámci ktorej sa výška sankcie v porovnaní so základnou skutkovou podstatou zvyšuje prostredníctvom osobitného kvalifikačného znaku; v tomto prípade § 149 ods. 4 a 5 Trestného zákona), nie je možné podľa môjho názoru vo všeobecnosti akceptovať. Ani v takýchto situáciách nemožno vylúčiť identifikovanie okolností majúcich povahu mimoriadnych okolností prípadu alebo mimoriadnych pomerov páchateľa, ktoré v rámci okolností prejednávaného prípadu môžu robiť trestanie neprimerane prísne. Súdna prax sa prikláňa k zachovaniu možnosti mimoriadne znížiť trest aj pri kvalifikovanej skutkovej podstate, avšak možnosť mimoriadneho zníženia limituje hranicou základnej skutkovej podstaty (pre účely trestu zákazu činnosti by tým bolo možné rozumieť základnú výmeru trestu zákazu činnosti; m. m. NR 3 TZ 20/1962).

8. Ani v prípade druhej potenciálnej výkladovej alternatívy maximálnych limitov mimoriadneho zníženia trestu zákazu činnosti formou *analogie legis* odkazovaním na limity trestu odňatia slobody na doživotie nemožno hovoriť o absolútnej nemožnosti úplne individualizovať samotný trest. Trestný zákon v § 39 ods. 3 písm. a) konštatuje, že pri ukladaní trestu pod zákonom ustanovenú trestnú sadzbu nesmie súd uložiť trest odňatia slobody kratší ako dvadsať rokov,

ak je páchateľ odsúdený za taxatívne vymedzené skutkové podstaty trestných činov, pri ktorých by inak súd páchateľa potrestal trestom odňatia slobody na doživotie. Použitie analógie (ktorá je v trestnom práve hmotnom zakázaná v neprospech páchateľa, ale v prospech páchateľa ju možno za istých okolností pripustiť; pozri napr. aj PLz. ÚS 3/2014) by tak v okolnostiach prejednávanej veci mohlo viesť k tomu, že po splnení podmienok na mimoriadne zníženie trestu by bol súd oprávnený uložiť trest zákazu činnosti nie kratší ako 20 rokov.[1])

9. Prednosť vyslovenia nesúladu napadnutého ustanovenia pred aplikáciou ústavne konformného výkladu zároveň vyvoláva v kontexte zvoleného odôvodnenia riziká, ktorých dopad môže byť citeľný pri mnohých všeobecne záväzných právnych predpisoch. Vedenie motorového vozidla totiž bolo v náleze ústavného súdu označené za súčasť základného práva na ochranu súkromia, i keď tento zákaz nikoho nezbavuje života, zdravia, osobnej slobody alebo majetku. Základom pre tento prístup bola téza, že vedenie motorového vozidla určuje kvalitu života jednotlivca (10. bod z odôvodnenia disentovaného nálezu). Problém spočíva v tom, že pokiaľ je vedenie motorového vozidla súčasťou základného práva na ochranu súkromia, potom je z hľadiska metodológie obmedzovania základných práv potrebné aplikovať na akékoľvek obmedzovanie vedenia motorového vozidla tzv. prísny test proporcionality. Inými slovami, nebude postačovať, aby bol akýkoľvek právny akt obmedzujúci vedenie motorového vozidla racionálne prepojený s legitímnym cieľom (ochrana života, zdravia a majetku iných osôb), lebo ak sa preukáže existencia šetrnejšieho obmedzujúceho prostriedku dosahujúceho legitímny cieľ v rovnakej kvalite, potom má dostať prednosť práve tento prostriedok (pri správnom trestaní to bude typicky finančná pokuta). Ak skutočne platí téza, že vedenie motorového vozidla ako súčasť základného práva na ochranu súkromia určuje kvalitu života jednotlivca, potom možno dospieť až k úvahe, či štátu nevznikne pozitívny záväzok pri konkrétnych jednotlivcoch, ktorí podmienky na udelenie vodičského oprávnenia nedokážu splniť (napríklad z dôvodu sociálnych pomerov), prípadne či zákonodarca môže obmedzovať takúto súčasť základného práva na ochranu súkromia plnoletej osoby osobitnou vekovou podmienkou [napríklad šestnásťročná osoba, ktorá nadobudla plnoletosť v súlade s § 8 ods. 2 druhou vetou Občianskeho zákonníka, nespĺňa podmienku minimálneho veku sedemnástich rokov pre udelenie vodičského oprávnenia skupiny B a T v zmysle § 78 ods. 1 písm. c) zákona č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke; ak vedenie motorového vozidla ako súčasť základného práva na ochranu súkromia určuje kvalitu života jednotlivca, je otázne, či by bolo obmedzenie základného práva tejto plnoletej osoby v súlade so subtestom nevyhnutnosti]. Alternatívou k zvolenému prístupu bolo chápanie vedenia motorového vozidla optikou práv druhej generácie, pri ktorých sa tradične uznáva, že štát disponuje možnosťou väčšej úvahy pri ich obmedzovaní než pri právach prvej generácie, a namiesto prísneho testu proporcionality sa aplikuje menej prísny test racionality (pozri bod 21.4. odôvodnenia nálezu sp. zn. PL. ÚS 9/2016: „*Posudzovanú právnu úpravu je tak potrebné podrobiť testu racionality, resp. základnému testu opodstatnenosti, pre ktorý je typické posúdenie, či posudzovaná právna úprava, ktorá má potenciál zasiahnuť do základného práva alebo slobody, sleduje legitímny cieľ a či tak činí spôsobom, ktorý si možno predstaviť ako rozumný prostriedok na jeho dosiahnutie, hoci nemusí ísť o prostriedok najlepší, najvhodnejší, najúčinnejší či najmúdrejší.*“).

10. Separátne aplikačné problémy môže vyvolať právny názor uvedený v 22. bode odôvodnenia nálezu: „*Nemožnosťou zahladenia odsúdenia sa bez splnenia podmienky nevyhnutnosti zvýrazňuje odvetná funkcia trestu. To platí osobitne s ohľadom na to, že aj pri podstatne závažnejších trestných činoch možno odsúdenie zahladiť. V dôsledku doživotného trestu to však pri trestnom čine usmrtenia pod vplyvom návykovej látky nie je možné. Nemožno však dospieť k tomu, že by takýto zásah bol nevyhnutný.*“

11. Viaceré všeobecne záväzné právne predpisy však predpokladajú, že právoplatné odsúdenie za určité trestné činy znamenajú doživotný zákaz výkonu určitého povolania. Ak sa obsadzuje štátnozamestnanecké miesto vedúceho zamestnanca alebo na ktorom štátny zamestnanec vykonáva činnosť spojenú s nakladaním s verejnými finančnými prostriedkami a ktoré služobný úrad určí v služobnom predpise, potom sa za bezúhonného nepovažuje ten, kto bol právoplatne odsúdený za zločin, trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa, trestný čin prijímania úplatku, trestný čin podplácania, trestný čin nepriamej korupcie alebo trestný čin machinácií pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe, a to ani vtedy, ak bolo odsúdenie zahladené [§ 38 ods. 7 písm. c) a ods. 8 zákona č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe]. Advokátom sa už nikdy nemôže stať ten, kto bol právoplatne odsúdený za obzvlášť závažný zločin, trestný

čin zneužívania právomoci verejného činiteľa, trestný čin prijímania úplatku, trestný čin podplácania a trestný čin nepriamej korupcie, a to ani v prípade zahladenia odsúdenia [§ 3 ods. 3 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii]. Za sudcu nebude môcť byť nikdy vymenovaný ten, kto bol právoplatne odsúdený za úmyselný trestný čin, hoci by odsúdenie bolo zahladené [§ 5 ods. 5 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich]. Príslušníkom finančnej správy sa nikdy nebude môcť stať ten, kto bol odsúdený za obzvlášť závažný zločin, trestný čin korupcie a trestný čin zneužitia právomoci verejného činiteľa, hoci by odsúdenie bolo zahladené [§ 84 ods. 3 zákona č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe]. Tzv. doživotný dištanc existuje dokonca aj na ústavnej úrovni, keď v zmysle čl. 107 ústavy stratí doživotne spôsobilosť získať funkciu prezidenta ten, kto bol ako prezident odsúdený ústavným súdom za úmyselné porušenie ústavy alebo za vlastizradu. Všetky tieto prípady majú spoločné, že sa pri nich (slovami z odôvodnenia disentovaného nálezu) zvýrazňuje odvetná funkcia trestu, lebo právoplatné odsúdenie doživotne znemožňuje prístup k určitému povolaniu alebo funkcii. Napriek tomu je však pri všetkých uvedených príkladoch prítomné chápanie, že normotvorca disponuje širokou mierou úvahy bez ohľadu na eventuálny šetrnejší prostriedok pre obmedzenie dotknutého základného práva.

12. Z uvedených dôvodov preto považujem za vhodnejší prístup založený na ústavne konformnom výklade a zdržanlivejšej interpretácii základného práva na ochranu súkromia, ktoré ako súčasť práv prvej generácie môže byť obmedzované len za kumulatívneho splnenia všetkých krokov tvoriacich tzv. prísny test proporcionality. Nebude prekvapením, ak blízka budúcnosť prinesenie ústavnému súdu v konaní o súlade právnych predpisov opätovnú možnosť dať odpoveď na zmienené otázky, lebo súčasťou Trestného zákona naďalej ostáva § 61 ods. 5 písm. a), podľa ktorého súd uloží trest zákazu činnosti na doživotie, ak odsudzuje páchateľa za trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289, ktorého sa dopustil ako vodič dopravného prostriedku, hoci už bol za taký trestný čin, ktorého sa dopustil ako vodič dopravného prostriedku, dvakrát odsúdený.

**V Košiciach 25. septembra 2024**

**Miloš Maďar**

**sudca**

1) Porovnaj ŠAMKO, P. Zásada trikrát a dosť a trest zákazu činnosti. In: Právne listy, 25. októbra 2017.

Vydavateľ Zbierky zákonov Slovenskej republiky, správca obsahu a prevádzkovateľ právneho a informačného portálu Slov-Lex dostupného na webovom sídle www.slov-lex.sk je
Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, Račianska 71, 813 11 Bratislava,
tel.: +421 2 888 91 864, +421 2 888 91 865, e-mail: helpdesk@slov-lex.sk.